

N:o 13.

Ank. till Riksd. kansli den 16 juni 1887, kl. 5 e. m.

*Andra Kammarens Andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 5,
angående väckt förslag om lagstadgade skiljedomstolar
för arbetare och arbetsgifvare.*

Uti en till utskottet hänvisad motion (n:o 31) har herr *R. Gustafsson* föreslagit,

»att Riksdagen genom skrifvelse till Kongl. Maj:t måtte anhålla, att uppdrag gifves åt arbetareförsäkringskomitén, att komitén, efter att i denna sak hafva inhemtat de åsigter och önskningsar i ämnet, som hysas af svenske arbetarnes fackföreningar och befintliga föreningar af arbetsgifvare, måtte utarbete förslag till inrättande af lagstadgade skiljedomstolar mellan arbetare och arbetsgifvare.»

Motionären erinrar om, hur önskvärdt det är att de lidanden, som åtfölja arbetsinställelser från arbetarnes och arbetsafstängning från arbetsgifvarnes sida, kunde afvändas eller åtminstone mildras derigenom att användningen af detta slags vapen i tvister mellan arbetsgifvare och arbetare komme att så vidt möjligt undvikas. Bland de medel, man i sådant syfte anlitat, hafva i andra länder förliknings- och skilje-

nämnder visat goda resultat, särdeles de, som icke stödja sig blott på frivilliga öfverenskommelser, utan på »särskilda för ändamålet stiftade lagar». Med skäl torde kunna förutsättas, att man äfven i vårt land skulle hemta fördel af dylika inrättningar.

Förlikning och skiljedom, under ordnade former, af uppkommande rättstvister äro förfaringssätt så gamla som civilisationen sjelf. Anlitandet af denna utväg förestafvas ofta så omedelbart och sjelffallet af sund uppfattning, omsorg om eget och billighet emot andras intresse, att den icke behöfde upptäckas under påtryckningen af några särskilda, just för vår tid utmärkande omständigheter. Man finner den använd hos de gamla kulturfolken, och den har spelat sin roll i medeltidens korporationsförbindelser. Närmare vår tid har det en gång händt i ett stort land, att man varit icke långt ifrån sinnad att med skiljedom lagligen ersätta hela rättsskipningen i tvistemål; inom och utom franska nationalkonventet rörde sig lifligt denna mer än dristiga tanke, fostrad af oviljan mot det gamla styrelseskickets domstolar och understödd äfven af utmärkte rättslärd. Emellertid stannade man vid den mindre vidtutseende reform, som infördes genom fredsdomareinstitutionen, hvar till sedan kom kapitlet om skiljedom i den nya civilprocessordningen. Fredsdomaren, som hade att utan appel afgöra tvister, begränsade inom visst värdebelopp, deribland aflönings tvister, var dock i främsta rummet förlikningsdomare; först efter att hafva anlitat hans »förlikningsbyrå» egde en kärke att bringa sin sak inför distriktsdomstolen.

Äfven hos oss vittna domarreglerna och rättegångsbalken, att en af statsmyndigheten fullt utbildad och under dess hägn arbetande rättsskipning främjar äfven denna *frivilliga* rättsskipning, uppmuntrande de enskilde att söka gode mäns snabbare och mindre kostsamma biträde. För arbetare och arbetsgifvare i deras inbördes förhållanden, som för andre, står denna utväg öppen.

Motionären håller emellertid före, att »lagstadgade» skiljedomstolar och förlikningsnämnder för arbetsgifvare och arbetare, enligt den i andra länder vunna erfarenhet, äro att föredraga. Utskottet, som icke tilltror sig att i denna omtvistade fråga fälla ett bestämdt omdöme, torde bäst uppfylla sitt åliggande genom att återgifva den af föredraganden inom utskottet lemnade och der diskuterade redogörelsen för de åtgärder i nämnda hänseende, som vidtagits eller föreslagits i åtskilliga länder, der det industriella lifvet nått en mera betydande

utveckling. Den kan i följd af tidens knapphet och saknaden af åtskilligt material, som ej nu kunnat anskaffas, visserligen icke vara uttömmande, men utskottet vågar tro att den dock skall erbjuda ett icke alldeles gagnlöst bidrag till frågans bedömande från några af de viktigare synpunkterna. Innehållet af denna redogörelse är hufvudsakligen följande.

I *England* hade enligt den äldre lagstiftningen fredsdomarena en ganska vidsträckt magt att summariskt afgöra tvister, äfven angående aflöning, mellan husbönder och tjenare, arbetsgifvare och arbetare. Men denna lagstiftning äfvensom den dermed sammanhängande, som med straff belade sammanslutning af arbetare i syfte att stegra aflöningen och bestämma arbetstiden, har blifvit afskaffad; koalitionsfrihet å arbetares som å arbetsgifvares sida är uttryckligen erkänd. Å andra sidan har man sökt att genom lag ordna biläggandet af tvister mellan arbetare och arbetsgifvare, till en början inom vissa yrken. Sålunda föreskref en lag af 1803, beträffande bomullsindustrien, att fredsdomaren egde utse skiljemän. En ny lag af år 1824, utsträckt till alla industrier, bemyndigar fredsdomaren, när parterna ej vilja foga sig i hans utslag, att på endera partens yrkande förordna en skiljenämnd af lika många arbetsgifvare (eller arbetschefer, förmän) och arbetare, bland hvilka parterna utse hvar sin skiljeman att afgöra den omtvistade frågan. De äro bemyndigade att på ed höra vittnen och parter; fredsdomaren kan med fängelsestraff näpsa den som vägrar att efterkomma skiljemännens anmaning att inställa sig och meddela upplysningar. Uttryckligen undantages fastställande af aflöning, der det ej sker med båda parternas samtycke, från fredsdomarens eller af honom förordnade skiljemäns befogenhet. Denna lag är ännu formaliter i full kraft, men man finner ej att den under nu förflutna sex årtionden gjort något gagn. »Den anlitas, förmodar jag, blott sällan» — säger W. Stanley Jevons (*The State in relation to labour*, 1882). Och Jos. D. Weeks yttrar i en officiel rapport till guvernören i Pennsylvania (1878), »att de engelska parlamentsstatuterna rörande förlikning och skiljedom inom industrien äro i sjelfva verket en död bokstaf.» Bland de många meddelare, som gått honom till handa med upplysningar, kunna nämnas så kompetente män som R. Kettle, A. Mundella, G. Howell, Ch. Wheeler.

Å andra sidan är det bekant, att helt och hållet frivilliga skiljenämnder i *England* verkat med mycket stor framgång. Detta medgifves äfven af dem, som icke förty förorda lagens ingripande i ordnandet af denna verksamhet, bland annat för att skiljenämndernas utslag må kunna erhålla *exekutiv kraft*. Det fullständiga frivillighets-

systemets goda resultat i England erkännas sålunda af en bland de förnämsta författarne i ämnet, doktor Max Hirsch (Berlin), som emellertid numera, med öfvergifvande af sin förut hysta åsigt, förfäktar nödvändigheten af, att staten tillerkänner laga exekutiv kraft åt nämndernas utslag, medan det för öfrigt bör förblifva oberoende af hvarje statens tvång att upprätta sådana, så att utslagets juridiska verkan gäller endast mot dem, som biträdt beslutet om nämndens upprättande. »Äfven i England — säger han — var den faran flere gånger nära för handen, att den förlorande parten skulle vägra frivillig lydnad; och att denna katastrof slutligen afvändes, därför har man blott haft ett slags heroism hos ledarne att tacka. Visserligen är ett sådant resultat vackert och beundransvärdt, men äfven hos ett sedan århundraden vid sjelfstyrelse vant folk låta vidtomfattande och varaktiga institutioner sig icke grundas på heroism». Denna öfvertygelse, tillägger han, har också mer och mer brutit sig väg i förliknings- och skiljenämndernas hemland, så att, i öfverensstämmelse med en af den stora yrkesföreningskongressen 1871 uttalad önskan, nästföljande år genom en af parlamentet antagen lag exekutiv kraft tillades nämndernas beslut — och målsmannen för denna lag var i parlamentet just Mundella, »frivillighetens mångårige representant». (*M. Hirsch: Einigungsämter und Schiedsgerichte 1873*).

Nu är det visserligen sant, att en lag af 1867 ville reglera förlikningsråd, åt hvilkas beslut i vissa fall förlänades laga kraft, samt att den utvidgats genom den af Hirsch omnämnda lagen af 1872. Men det uppgifves af en med ämnet förtrogen författare, att »dessa två lagar icke fått någon tillämpning». Så säger i en 1886 offentliggjord rapport V. Brants, sekreterare i en afdelning af den komité för undersökning af arbetareförhållandena (*Commission du travail*), som sistlidet år förordnades af belgiska regeringen.

Om det förhåller sig så, torde den fulla frivilligheten ännu kunna kallas det engelska systemet. Och ett sådant vittnesbörd från England synes väga tungt. Invändningarna mot hvarje slags tvång äro icke heller att ringakta, hvilket afseende den motsatta åsigten än må förtjena. Man har anmärkt, att skilnaden är väsentlig mellan en afgörelse rörande något bestående eller förflutet, t. ex. rätta tolkningen af en punkt i ett förhandenvarande arbetsaftal, och en afgörelse rörande någonting framtida. Den förra gäller riktig och billig tolkning, och mot dess tvångskraft må vara mindre att erinra. Vidkommande åter t. ex. en aflöningsstariff att gälla för framtiden ställer sig saken annorlunda. Ty denna afgörelse förfaller ju i samma ögonblick, då dess förutsättning — arbetsaftalet — upphäfves; och ingenting hindrar formelt

arbetare eller arbetsgifvare att uppsäga detta. Är tvång här verkligen tänkbart mot hundraden eller tusenden, som vägra lydnad? Denna invändning träffas mera formalistiskt än verkligen i sak af den ofvan åberopade tyske författarens motbevis, då han säger, att man med lika mycken eller lika liten rätt kan göra samma invändning mot många andra lagliga bestämmelsers utförbarhet, att verkställbarheten af en skiljedom mot arbetsgifvare eller arbetare icke beror af den källa, ur hvilken domen härflutit, och att, hvad hundra- och tusentalen angår, det då också är obegripligt huru man i årtionden kunnat exekutivt indrifva skatter, skolafgifter och bidrag till tvångskassor af många tusen arbetare.

Det erinras också af frivillighetens målsmän, att skiljedomaren, som opartiskt undersöker och afgör hvad rätta meningen af ett aftal var, eller en vid aftalets ingående oförutsedd detaljfråga, icke inkräktar på parternas handlingsfrihet, hvilket deremot är händelsen, när han skall bestämma något med hänsyn till framtida förhållanden, hvilkas gång är okänd och icke antagligen kan af honom bedömas bättre, än af parterna.

Denna anmärkning skulle nu synas afgjordt tala mot hvarje tillämpning af skiljedom vid uppkommande meningsolikheter om aflönings-satser för kommande tid. Emellertid har man funnit en utväg ur svårigheten genom tillämpning af hvad i Amerika^{*)} blifvit kalladt *Basis system*, genom antagandet af en rörlig eller »glidande» skala, d. ä. aflöningsens fixerande i visst förhållande till varans pris, men med ett minimum under hvilket detta anses icke kunna sjunka. Brants omförmäler, att man i flere fall med märkelig framgång förfarit efter denna grundsats.

Under det sålunda i England sjelfva *lagstiftningen* till främjande af förlikning och skiljedom vid tvister i yrkesarbetet icke synes hafva haft någon verkan, icke ens såsom en impuls för det enskilda initiativet, har det deremot varit i enlighet med af statsmagten bestämda normer, som i *Frankrike* den under namn af *Conseil de Prud'hommes* (gode mäns råd) kända institutionen sedan åttio år tillbaka utvecklats sig och verkat. Flere gånger ombildad i de delar af sin organisation (valrätt och valbarhet, gränsbestämningen mellan arbetsgifvarnes klass och arbetarnes klass, utnämning eller val af ordförande), som närmast beröras af de vid olika tidpunkter rådande *politiska* tendenserna, har den hvad

*) Enligt hvad Brants uppgifver (1886) skulle i Amerika, der sedan flere år skiljemannanämnder funnits, ingen lagstiftning i ämnet hafva egt rum. Enligt meddelande återigen, som lemnats af en med de amerikanska förhållandena och särskildt med denna fråga väl förtrogen medlem af vår Andra Kammarer, har man på senaste åren, åtminstone i tre af de förenade staterna, New Jersey, Pennsylvania och Ohio antagit lagar, om hvilkas frukter dock ej närmare upplysningar kunnat erhållas.

uppgift och kompetens angår i hufvudsak behållit sin ursprungliga karaktär. Gode människors råd har i främsta rummet att *bilägga* tvister genom parternas godvilliga öfverenskommelse inför förlikningsbyrån (*Bureau particulier*), i andra rummet att genom sin domsbyrå (*Bureau général*) döma, vare sig utan appel, intill ett värde af 200 francs, eller vid högre belopp med appel till handelsdomstolen. I motiven till det italienska lagförslag, som här nedan skall omförmälas, uppgifves att, enligt en år 1842 offentliggjord statistik, under tolf år af 184,514 tvister, som dragits inför samtliga dåvarande *Conseils*, 174,487 blifvit bilagda, 4,849 fått förfalla och 5,178 afgjorts genom dom; samt att af 1,904 utslag, som kunde öfverklagas, endast 190 dragits inför den högre instansen. Den senaste hittills offentliggjorda statistiken utvisar, att år 1885 antalet af *Conseils de Prud 'hommes* var 117 (Algérie här icke medräknadt), af handlagda mål 39,878, af hvilka förlikningsbyråerna bilagt 16,254, parterna återkallat 3,037 och 15,470 ej kunnat förlikas samt 117 ej blifvit under året slutbehandlade. Af de 15,470 icke bilagda målen blefvo 3,165 icke dragna inför domsbyråerna, af återstående 12,421 återkallades 6,757, innan dom föll, och blefvo 4,512 afgjorda genom slutlig dom samt 1,046 genom dom, hvaröfver besvär kunde anföras; 106 öfverfördes till följande år.

I början af förledet är inlemnade handels- och industriministern Lockroy till deputeradekammaren ett förslag till förändring af denna institution, i det hänseendet aumärkningsvärdt, att upprättandet af en *Conseil de Prud 'hommes* under vissa förutsättningar skall ega rum. Detta förslag följdes kort derefter af ett annat *Om skiljedom* mellan arbetsgifvare och arbetare, hvars hufvudbestämmelser voro följande: Arbetsgifvare och arbetare kunna, i förening eller hvar för sig, påkalla skiljedom i hvarje tvist om: aflöningsbelopp, sätt och tid för aflöningsutbetalande, arbetstid, garantier för sundhet och skydd mot fara i arbetet. Sökande parten uppgifver hos mairén föremålet för den önskade skiljedomen, sina skiljemäns namn och bostad m. m.; mairén gifver saken ofördröjligen tillkänna för motparten, som har att inom tre dagar antingen med nämnande af sina skiljemän, lika många som sökandens, antaga, eller med anförande af skäl förkasta framställningen. Om den antagits, sammankallas skiljemännen af mairén. Deras uppdrag utföres utan ersättning. »De äro ej bundna af någon annan formalitet än att alla gemensamt öfverlägga och åtminstone en gång inkalla parterna» (eller en del af dem om de äro för talrika). I händelse af lika röstetal utse skiljemännen en extra skiljeman, hvilken icke är pligtig att sluta sig till endera af de förut yttrade meningarna. Utslaget, undertecknadt

af *skiljemannen* eller *skiljemännen*, tillställles mairén, som icke blott expedierar det till parterna, utan ock offentliggör det genom anslag å den för officiella meddelanden bestämda plats samt insänder afskrift till handels- och industriministern. Om skiljedomen bestämt pris- eller andra vilkor för industrielt arbete, hvars utförande sedermera gifver anledning till oenighet, eger skiljedomsprotokollet vitsord. Om föreslagen skiljedom formligen eller genom uteblifvet svar afslås, meddelar mairén sökande parten bevis derom, och insänder till vederbörande minister sökandens framställning för att offentliggöras i *Moniteur officiel du commerce*. I händelse af formligt afslag bilägges till mairéns nyssnämnda bevis afskrift af de anförda skälen, hvarjemte sådan äfven expedieras till ministern. Såväl sökandens begäran med motiv som andra partens motiverade vägran afficheras på sätt nyss är sagdt; om svar uteblifver eller afslaget icke är motiveradt, omförmäles detta å anslaget.

Häraf finner man, att lagförslaget icke under någon förutsättning *påbjuder* skiljemannaförfarande eller inrättande af skiljenämnder. Båda parternas samtycke erfordras. Icke heller afser lagförslaget att tillförsäkra skiljemännens utslag laga exigibilitet. Tydligen har lagförslagets upphofsman velat, så i ena som andra fallet, anförtro saken åt den allmänna opinionen och dess moraliska påtryckning: deraf de flere bestämmelserna om *offentliggörande* af förloppet.

Såvidt bekant är, var förslaget ej slutbehandladt, när lagförslagets upphofsman nyligen trädde tillbaka från sin post.

Icke heller har upplysning kunnat vinnas om, huruvida det lagförslag om *Probi-viri* (gode män, skiljemän), ett slags efterbildning af de franska *Conseils de Prud 'hommes*, som 1883 framlades för *Italiens* deputeradekammaré af konseljpresidenten-inrikesministern Depretis i för- ening med justitieministern Savelli samt åkerbruks-, industri- och handelsministern Berti — ett förslag stående i samband med det på samma gång framlagda rörande arbetsinställelser — ännu blifvit upphöjdt till lag. Men enär det, liksom det ofvan refererade franska förslaget, är väl egnadt att i flere afseenden teoretiskt belysa vissa sidor af det förevarande ämnet, synes det lämpligt att i sammandrag redogöra för dess innehåll. Motiven till förslaget upplysa, att i flere fall tvister mellan arbetsgifvare och arbetare hänskjutits till gode män, att i Como en förliknings- och skiljedomstol efter engelskt mönster bildats inom siden-industrien, allt på den fulla frivillighetens väg. Deremot har man visat obenägenhet att vända sig till den i allmänna lagstiftningen anvisade förlikningsdomaren; sålunda hade i distriktet Biella, som mer än något annat industri-centrum uti Italien varit skådeplatsen för svårare

misshälligheter, under sexton år nästan aldrig domarens mellankomst påkallats. Af de utlåtanden från handelskamrarne, som infordrats rörande förslaget om *Probi-viri*, hade 16 yttrat sig för, 10 emot och 10 tveksamt. Emellertid uttala förslagsställarne med stor bestämdhet sin öfvertygelse om institutionens säkra gagn, åberopande, bland annat, de särdeles gynsamma siffror, som den statistiska redogörelsen för de franska och belgiska *Conseils de Prud' hommes* utvisa. Ur det i fyrtionio artiklar affattade lagförslaget anföres följande:

I de orter, der enahanda eller närslägtade industrier drifvas, kunna, för slitande af tvister rörande yrkesutöfningen, som uppstå mellan arbetsgifvare och arbetare, skiljemannanämnder (*Collegi di probi viri*) upprättas genom kungligt dekret, på förslag af justitie- samt åkerbruks-, industri- och handelsministrarne, efter inhemtande af vederbörande provinsialråds och handelskammares yttrande. Dekretet bestämmer de under nämnden hörande industrier, dess distrikt och antal ledamöter, samt hvar den har sitt säte. Nämnden består af minst 12 högst 16 medlemmar, hälften industriidkare hälften arbetare, förutom ordförande och vice ordförande, som inom en af distriktets civildomstol uppgjord förslagslista å 6 personer, icke tillhörande industrien, för två år utses af justitieministern. Inom nämnden bildas en förlikningsbyrå (vice ordföranden, en arbetsgifvare, en arbetare) och en skiljedomstol (ordföranden, två arbetsgifvare, två arbetare); återstående antalet ledamöter fungera som suppleanter. Ingen tvist kan dragas inför skiljedomstolen, med mindre man förut försökt dess biläggande i godo inför förlikningsbyrån. Skiljedomstolen eger att handlägga, utan begränsning till visst värde, tvister angående: öfverenskommen aflöning, priset för verkställt eller pågående arbete, aftalade arbetstimmar, iakttagande af särskilda reglementsbestämmelser för arbetet, felaktigheter i arbetet, ersättning för förändringar i råvarans beskaffenhet eller arbetssättet, af arbetaren orsakade skador å föremål i fabriken och personliga lidanden som ådragits honom genom arbetsgifvarens vållande, skadestånd för arbetsinställelse eller afskedande innan det aftalade arbetet fullbordats, upplösning af arbets- eller lärlingskontrakt. Skiljedomstolen dömer utan appel intill ett värde af 150 lire (108 kronor); vid fråga om högre belopp kan besvär anföras hos handelsdomstolen eller, der sådan ej finnes, civildomstolen fungerande såsom handelstribunal. Appel på grund af obehörighet är alltid medgifven. Från nämndens kompetens undantagas tvister mellan ledarne och arbetarne vid inrättningar, som af staten omedelbart drifvas för dess egen räkning. Skiljedomstolen eger att, »i disciplinär väg» med varning och böter å högst 15 lire, utan appel,

näpsa dem, som göra sig skyldiga till dålig behandling, insubordination eller oredlighet. Beträffande val af skiljemän föreskrifves, att kommunalrådet upprättar två valmanslistor, en upptagande industriidkare (äfvén qvinliga yrkesidkare), den andra de manliga och qvinliga arbetsledare och arbetare (icke lärlingar), som fyllt 21 år, kunna läsa och skriva, sedan ett år utöfva yrket och äro inom skiljenämndens område bosatta. Ehuru det i lagförslagets motiv heter, att vissa industrier »nästan helt och hållet» äro i händerna på qvinnor, är dock valbarheten inskränkt till personer af *mankön*, som fyllt 25 år och sedan minst 5 år utöfva sitt yrke, samt lika länge varit inom området bosatta. Öfriga detaljer angående hvad till valförrättningen bör bestämmas genom kungligt dekret. Hvarje år sker nytt val af halfva antalet; de afgående kunna omväljas. Ordförande, vice ordförande och valde ledamöter aflägga inför *il sindaco* (mairen) ed att utöfva sitt uppdrag som män af heder. Skiljemannanämnden konstituerar sig för tre månader åt gången på det sätt, att genom sluten omröstning dels arbetsgifvarne bland arbetarne dels de senare bland de förre utse en medlem till »förlikningsbyrå» och två medlemmar till »skiljedomstolen», samt bestämmer byråns och domstolens sessionstider (för den senare en dag, för den förre två dagar i veckan). Förlikningsbyråns och skiljedomstolens arbetssätt bestämmas genom det förut nämnda valreglementet. Den förres förlikningsprotokoll gäller såsom verkställighetsbeslut. Inför skiljedomstolen måste parterna personligen inställa sig; sakförare eller ombud få icke tillträde. Det åligger domstolen i främsta rummet att söka förlika parterna. Om det ej lyckas, eger den att infordra arbetsböcker och andra handlingar, höra vittnen och sakkunnige, företaga undersökningar å ort och ställe m. m., innan den fäller utslag. Om detta ej får öfverklagas, är det exekutivt, när 2 dagar förflutit efter dess meddelande till vederbörande. Der besvär få ega rum, skola de afgifvas inom 14 dagar från nyssnämnda tidpunkt; domstolen kan, när viktiga skäl dertill förekomma, hvilka då skola angifvas, göra en appellabel dom provisoriskt exekutiv. — Alla utgifter för institutionen, utöfver dess inkomster (som synas bestå blott i expeditionslösen), bestridas af vederbörande kommun eller kommuner. Bland dem ingår ersättning till de gode män, som äro arbetare, nemligen dels för hvarje sammanträde en dags arbetsaflöning, dels för dem, som ej bo i den kommun, der nämnden har sitt säte, äfvén resekostnad, lika med vittnens.

När i Frankrike *Conseils de Prud' hommes* infördes, kom på samma gång denna nyhet — hvars sjelfva namn dock erinrar om dess gamla medeltidsanor — äfvén till *Belgien*, som då utgjorde en del af franska

kejsardömet. Institutionen har i Belgien undergått flere förändringar, men påminner ännu genom bestämmelsen, att regeringen utser ordförande, lifligt om den tids statsskick, då den grundlades. Bland modifikationerna bör kanske den rätt, som 1842 tillades rådet att döma till disciplinärstraff, nämnas, äfven af det skälet, att man stundom häri velat se ett hinder för dess inflytelse. De belgiska godemäns-rådens antal var förlidet år 23; de hade 1883 handlagt 3,314 mål, af hvilka 2,183 förliktes.

Liksom de franska, äro dessa belgiska råd förliknings- eller skiljenämnder med hänsyn till rättstvister i egentlig mening (der det är fråga om tydningen af ett aftal, tillämpningen af ett reglemente o. s. v.), icke förlikningsnämnder i den meningen, att de skulle hafva att för framtiden reglera t. ex. aflöningsstatser (hvad tyskarne vanligen kalla »Einigungsämter»). Emellertid har man ansett önskvärdt att äfven denna funktion blefve tillgodosedd, såsom preventiv åtgärd mot striker. Vederbörande minister har särskildt anbefalt denna sak till den förut omtalade komiténs uppmärksamhet. I det utlåtande, som afgifvits af komiténs andra afdelnings sekreterare V. Brants, uttalas visserligen att »erfarenheten (från England, Österrike m. fl. länder) är föga gynsam för lagstiftningens ingripande i ämnet», men betänkandets författare förklarar sig likväl tro, att en lag icke skulle vara gagnlös, emedan den torde »frambringa fruktbärande initiativ», och förhandlingarna om lagen sprida idén bland folket. Må för öfrigt, säger han, förlikningsnämnder bildas, tillfälliga eller varaktiga, på annat sätt än enligt den legala typen — lika godt eller rättare sagdt förträffligt, ty hufvudsaken är, under hvad form som helst, den fredliga och rättvisa öfverenskommelsen.

I detta sammanhang må åberopas ett yttrande af en äfven förut citerad engelsk ekonomist, som visserligen icke är böjd att öfverskatta den ifrågavarande institutionen. Anlitandet af förlikningsmän, yttrar Jevons, skall isynnerhet visa sig lämpligt, om vi besinna att i yrkesmisshälligheter den *ekonomiska* frågan ofta är den *minsta* delen. »Arbetsgifvare och arbetare höra till så olika samhällsklasser, att den ringaste meningsskiljaktighet ofta kompliceras med känslor af social motvilja. Om ej något sätt att raskt bilägga tvisten mellankommer, så blir den en fråga om att gifva efter eller icke gifva efter. En strike, yttrar Mr Newmarch, är diskussionens slut och krigets början. Och, såsom Mr Bevan anmärker, en *casus belli* har ej väl uppstått, innan all kloket slungas å sido. Penningeförluster betyda litet för dem,

som hellre lida hungersnöd än underkasta sig hvad de hålla för en *orättvisa*».

Liknande betraktelser hafva föranledt det inom den belgiska arbetarekomitén framlagda lagförslaget, hvars hufvuddrag äro följande. Genom kungligt beslut kan ett förlikningsråd (*Conseil de conciliation*) upprättas för ett industrielt etablissement eller en grupp af sådana, med uppdrag att handlägga uppkommande misshälligheter mellan arbetsgifvare och arbetare. Ansökan härom inlemnas af vederbörande, arbetsgifvare eller arbetare, till kommunens borgmästare, hvarpå den, åtföljd af kommunalrådets inom 8 dagar beslutade yttrande, insändes till regeringen. Kommunalrådet kan ock taga initiativet, och då strike eller oroligheter inträffa, eger borgmästaren omedelbart göra framställning i ämnet till regeringen, hvilken i enahanda fall kan sjelf taga initiativet. Förlikningsrådet består af arbetsgifvarnes och arbetarnes för två år utsedde delegerade, till lika antal för hvardera parten; dess ordförande, med konsultativ röst, är fredsdomaren eller dennes suppleant. Arbetarnes ombud utses genom sluten omröstning, enligt bestämmelserna i lagen om *Prud' hommes*; men föreslås som ytterligare villkor för valbarhet till arbetaredelegerad i förlikningsrådet, att »sedan fyra år effektivt hafva utöfvat och fortfarande utöfva sitt yrka i den verkstad hvarom fråga är». Förlikningsrådet kan, på samtliga intresserades begäran, nämna en skiljeman.

Förslagets författare, som ingalunda vill utesluta det rent frivilliga förfarandet under andra än de lagstadgade formerna, framhåller såsom ett »stort företräde» framför det ofvan omtalade franska förslaget, att enligt hans utkast förlikningsrådet, när ett sådant upprättas, icke är tillfälligt, utan blifver permanent. Att förslaget ej vill utrusta förlikningsrådets utslag med exekutiv kraft, dertill är grunden att söka uti »så godt som omöjligheten» att skaffa dem annat än frivillig hörsamhet; tvånget skulle ock kunna skada sjelfva institutionen. Hvad den tanken angår att uppdraga det tillämnade förlikningsrådets befatning åt den redan bestående institutionen, de Gode männens råd, uttalar sig Brants af flere skäl bestämdt deremot, då uppgiften i ena och andra fallet verkligen är väsentligt olika. Såsom en »försökslag» betecknas detta lagförslag af komitéafdelningen, som betonar, att det upphöjdt till lag bör, efter tre års tillämpning, underkastas revision.

Ingenstädes torde debatten om skiljedomstolar och förlikningsråd för arbetsgifvare och arbetare hafva varit så omfattande eller gifvit upphof åt så många skrifter, som i *Tyskland*. Särskildt har den af ekonomist-mötet i Eisenach år 1872 föranledda och följande; år konsti-

tuerade *Verein für Socialpolitik* inlagt mycken förtjenst om ämnets bearbetning. Emellertid synas de praktiska resultaten ej stå i ett tillfredsställande förhållande till det teoretiska nitet. Hvad en af författarne i ämnet, H. Dannenberg, år 1873 anmärkte, att »ropet efter förlikningsråd höres mycket mindre i de direkt intresserades kretsar, än bland utanför stående», torde gälla icke blott för den tidpunkten, utan äfven senare. Det återstår ännu att se, hvad de nyaste lagstiftningsåtgärderna skola utträta. I den allmänna näringsförfattningen för tyska riket är föreskrifvet, att stridigheter mellan sjelfständiga yrkesidkare och deras arbetare angående arbetsaftalet — dess begynnelse, fortgång och upphäfvande — angående de ur detsamma härflytande ömsesidiga prestanda, angående utfärdandet eller innehållet af arbetsböcker eller betyg *skola*, derest för dessa angelägenheter särskilda myndigheter finnas, hos dessa bringas till afgörande. Der sådana myndigheter ej finnas, har kommunalmyndigheten att afgöra saken. Besvär kan hos domstol anföras inom tio dagar, men häraf uppehålls icke beslutets provisoriska verkställighet. Vidare äro kommunerna bemyndigade att genom s. k. »Ortsstatut» *) till skiljedomstolar från de nuvarande myndigheterna öfverflytta ifrågavarande domsrätt. Att dessa skiljedomstolar skola »af kommunalmyndigheten bildas genom inkallande till lika antal af arbetsgifvare och arbetare», är för öfrigt allt hvad näringsförfattningen bestämmer om kommunernas märkvärdiga rätt att skapa domstolar, som parterna äro förbundna att underkasta sig, och som äro utrustade med tvångsmagt. I näringsordningen för tyska riket stadgas vidare angående de nyorganiserade handtverksföreningarna (»Die neuen Innungen», en ombildning af skräväsendet), att dessa ega att, i kommunalmyndighetens ställe, afgöra stridigheter af här ofvan angifna slag mellan föreningsmedlemmarne och deras läringar. Slutligen må tilläggas, att sjukkasselagen af 1881 och olycksfallsförsäkringslagen af 1884 för vissa fall föreskrifva skiljedom, äfvensom att i och med den franska rätten äfven Frankrikes *Conseils de Prud' hommes* fått fast fot i vissa delar af vestra Tyskland och lära hafva blifvit efterbildade å andra orter, företrädesvis i Sachsen.

Härmed har så opartiskt och så fullständigt, som omständigheterna det medgifvit, en redogörelse lemnats för de i en del andra länder gjorda försök att på lagstiftningens väg ingripa i och normera skiljedom och förlikning mellan industriens arbetare och arbetsgifvare. För

*) Genom »Ortsstatut» ega kommunerna att i de af lagen — d. ä. de särskilda förbundsstaternas lagstiftning — angifna fall med förbindande kraft ordna vissa förhållanden, dock att dessa kommunalbeslut behöfva öfverordnad administrativ myndighets sanktion och af denna kunna, om de strida mot lag, sättas ur kraft.

att de väsentligare sidorna af frågan måtte blifva belysta i den mån det, i brist på inhemska erfarenhetsfakta och meningsyttringar, låter sig göra, torde slutligen böra anföras ett och annat af hvad sakkunnige författare i ämnet yttrat rörande några af de viktigare bland de, såsom af ofvanstående referat framgår, i sjelfva verket ganska talrika omtvistade spörsmål, som den väckta frågan i sig inbegriper.

Till en början må då erinras, att uttrycket »lagstads-gade» skiljedomstolar och förlikningsråd kan tagas i två vidt skilda bemärkelser: sådana som genom statens lagstiftning äro *påbjudna*, eller sådana hvilka af staten blott *erkännas* och till sin sammansättning och verksamhet mer eller mindre fullständigt *regleras*. I Tyskland, der man mindre än annorstädes ryggat tillbaka för användning af tvång, har man inträdt på den förra vägen. Den senare åter torde vara förordad af det stora flertalet bland de författare i ämnet, som ej rentaf föredraga full frivillighet och lita på det helt och hållet enskilda initiativet. Några göra i detta afseende en skilnad mellan förlikningsråd *) och skiljedomstolar. Sålunda yttrar L. F. Ludwig-Wolf, att han hvad de förre angår »alldeles afgjort tillbakavisar hvarje tvång från statens sida», men deremot i fråga om de senare »vidhåller den fordran att de skola obligatoriskt införas».

Ice mindre både betydande och svårlöst är det spörsmålet, om och i hvad mån ifrågavarande institutioner, hur de än må hafva kommit till stånd, skola utrustas med en deras utslag tillerkänd exekutiv rättskraft. I det föregående är redan anmärkt, hur d:r M. Hirsch yttrat sig härom; det må tilläggas att han såsom vilkor för att koalitionsföreningar (*Trades Unions*, *Gewerksvereine*, yrkes- eller fackföreningar) skola blifva lagligen erkända uppställer den fordran, att de förpligtas att underkasta sig förlikningsrådets beslut. Ludwig-Wolf tillerkänner skiljedomstolarnes afgörelser exekutiv kraft. Vidkommande åter förlikningsråden framhåller han, att i vissa fall beslutens tvångsexekution är alldeles omöjlig, men att man ej därför bör kasta bort den i de fall, der den med god framgång låter sig verkställas. Han vill sålunda åt

*) Till förebyggande af missförstånd bör förklaras det icke rätt lämpliga uttrycket »förlikningsråd», som här, i brist på en tjenligare term, användts för att återgifva hvad man i andra länder kallar »Einigungsämter», »Conseils de conciliation» o. s. v. Uttryckets mening bör här ej förväxlas med hvad i det svenska språkbruket länge kallats »förlikningsdomstolar», »förlikningsnämnder». Med »förlikningsråd» afses här de institutioner, som hafva till uppgift, icke att slita *tvister* (t. ex. om den eller den punkten i ett gällande arbetsaftal) utan att för längre eller kortare tid framåt *reglera* meningsskiljaktigheter t. ex. om lönesatser, arbetstid m. m. Förlikning, biläggande af *tvist* kan åter vara och är ofta öfverlemnad åt skiljedomstol, såsom ett första skede af dess verksamhet och ett vilkor för anlitande af dess funktion såsom dömande myndighet.

förlikningsråden förläna »en viss exekutiv magt», att efter egen pröfning tillämpa genom åtskilliga ganska stränga exekutionsmedel, eller icke tillämpa.

Då ett tvångsyrcande gerna alstrar *andra*, har man äfven haft att strida om den frågan: skola eller skola icke de yrkesidkare (arbetsgifvare och arbetare), som icke biträdt ett inom deras yrke upprättad förlikningsråd, likväl förpligtas att underkasta sig dess beslut? Det bestrides af Ludwig-Wolf, som härvid erinrar om tillvaron af en faktor, den han kallar »konkurrensens exekutivmagt», och hvilken är i stånd att träda i det lagliga tvångets ställe. Likaså besvaras frågan nekande af dr. Gensel, af dr. J. Schulze med flere. Deremot säger Hirsch: »Förlikningsråd på frivillighetens grund — ja! Men så snart majoriteten förklarar sig för en sådan inrättning, då må lagstiftningen ingripa och bjuda, att numera är hvarje yrkesmedlem förpligtad att foga sig uti rådets afgörelse och utföra den. Eljest är den faran för handen, att ett par arbetsgifvare genom sitt motstånd förmå undergräfvä hela detta gagnande institut. Då förlikningsrådet skall vara ett slags parlamentarisk representation, måste således för samtliga yrkesmedlemmar genom lag fastställas förpligtelse att rätta sig efter besluten.» Dr. Hirsch uttrycker i sitt lagförslag (1873) saken så, att förlikningsrådets afgörelser angående aflöning, arbetstid m. m. skola gälla, inom respektive yrke och ort, äfven för dem, som ej biträdt beslutet om ett förlikningsråd, derest de icke uttryckligen enats om andra bestämmelser.»

De i det föregående omtalade förordningar och lagförslag gifva vidare anledning att öfverväga den i hithörande literatur omtvistade frågan, huru vida det är lämpligt eller rådligt att inblanda kommunalmyndigheten i ordnandet af ifrågavarande inrättningar. Mot den tanken uttala sig bestämdt Hirsch, Ludwig-Wolf, Gensel, Schulze. Den sistnämnde yttrar, att ett samband med kommunalstyrelsen är ändamålsenligt, om ett förlikningsråd beklädes med exekutivmagt och således får karakteren af en polismyndighet. Men just den grundtanken bekämpar han: skall arbetarnes och arbetsgifvarnes förlikningsråd göra skäl för sitt namn, då medför kommunalmyndighetens inblandning blott ett störande element. R. Härtel finner en viss medverkan från kommunalstyrelsens sida särdeles önskvärd, bland annat såsom främjande arbetarnes intresse för och deltagande i kommunallifvet; medan åter Schulze betonar, att i många kommuner antagonismen mellan kommunalmyndigheten och arbetarne är mycket skarp. Dannenberg vill lägga under kommunalmyndighetens öfvertillsyn en »varaktig, fast, både arbetsgifvare och arbetare omfattande

organisation», i hvilken bland annat skulle ingå yrkes-skiljedomstolar, der kommunalmyndigheten hade att förordna en eller flere bisittare att fungera som skiljemän, när de öfriga ledamöterna icke vore i stånd att enas.

Härmed är ytterligare en fråga vidrörd som blifvit på olika sätt besvarad: bör i förlikningsråden finnas af dem utsedda eller på annat sätt designerade skiljemän (*Arbitre, Obmann, Umpire*)? Ludwig-Wolf håller det för oundgängligen nödigt, äfven Gensel menar att det i vissa fall kan vara önskvärdt, att en opartisk skiljeman finnes på förhand utsedd, åt hvilken då ock ordförandeskapet kunde en gång för alla uppdragas. Deremot finner Härtel ett nekande svar falla af sig sjelf, sedan han nekande besvarat den frågan, huru vida förlikningsråden böra genom lag normeras och utrustas med exekutiv magt. Kan man ej godvilligt blifva ense i ett sådant råd (*Einigungsamt*), då är det en motsägelse att framtvunga enighet: det strider mot sakens natur, att en sådan församling »majoriserar» och omröstar.

Slutligen, hvilket är rätta förhållandet mellan å ena sidan skiljedomstolar och å andra sidan förlikningsråd? Äfven här stå skilda meningar mot hvarandra. Dr. Gensel har skarpt framhållit den väsentliga olikheten: »bisittaren i en skiljedomstol skall opartiskt handhafva lagen, delegeraden i ett förlikningsråd representerar sina kamraters intressen, för att afsluta ett förmånligt aftal.» Således ingen sammanblandning — säger han — af dessa ändamål; äfven när man talar om en förening af båda dessa inrättningar, »får det dock icke blifva en uppgifternas, utan blott en personernas gemensamhet.» Deremot bestriider Hirsch deras mening, som betrakta båda institutionerna såsom till sin natur alldeles olika. »Visserligen utgör förlikningsnämnden, att så säga, den lagstiftande, och skiljedomstolen den judiciella yrkesmyndigheten, men inom sin verksamhets begränsade sfer flyta de ofta samman.» Hirsch anför exempel å frågor, som med nästan samma fog kunna hänvisas till den ena eller andra. »Båda äro blott två sidor af samma yrkesorganisation, hvaraf följer att de böra stå i organiskt sammanhang. Det rationellaste förhållandet har, med ett lyckligt grepp, tyska boktryckareyrket träffat, i det man med det *nationella* förlikningsrådet förband de *lokala*, för särskilda distrikt inrättade, skiljedomstolarne, båda hvilande på samma valsystem.» Schulze uttalar sig derhän, att det måhända är utförbart att till förlikningsrådet hänvisa rättstvister, som gälla tolkningen af yrkeslagstiftningens föreskrifter, i stället för att öfverlemna dem åt skiljedomstol. Men han förklarar »hvarje annan förbindelse mellan dessa till sitt väsen grundskiljaktiga ting utförbar» och

förkastar den, ifall den dock är utförbar, såsom »ändamålsvidrig.» Som af det föregående inhemtas, afhåller sig det belgiska förslaget, i likhet med det franska, från all sammanblandning. Det italienska förslaget går en medelväg. På visst sätt kan väl föreningen mellan båda institutionerna här sägas vara en den yttre organisationens gemensamhet, en deras förbindelse inom samma ram. Men å andra sidan, om »hvarje» tvist kan till förlikningsbyrån hänskjutas, naturligtvis äfven — enligt motiveringens ordalag — »de som angå bestämmandet af framtida vilkor», under det att skiljedomstolens kompetens är begränsad till uppräknade fall, så skola äfven dessa först handläggas af förlikningsbyrån, innan de få dragas inför skiljedomstolen.

Man torde lägga märke till, att det franska förslaget — i motsats mot den gällande lagstiftningen om *Conseils de Prud' hommes* — ingenting bestämmer i afseende å valrätt och valbarhet, medan det italienska och det belgiska synas lägga stor vikt uppå att garantera, att arbetarnes delegerade äro verkliga arbetare, och det förra derjemte innehåller valrättsvilkor. I det belgiska förslagets motiv framhålles uttryckligen, att skälet för det tillagda valbarhetsstadgandet är det nyss anförda. Uti det af dr. Hirsch utarbetade förslaget till lag om »Einigungsämter» heter det: »arbetstagare kunna blott välja arbetstagare, arbetsgifvare blott arbetsgifvare». En granskare af Lockroy's förslag, Alain-Grets, har tilläfventyrs syftat på frånvaron der af liknande bestämmelser, när han, ehuru gynsamt stämd för dess hufvudtanke, framkastar den frågan, huru vida det möjligen är att befara, att »orostiftare till yrket, att strike-tillställare skola truga sig på arbetarne och, under sken af förlikning, blott söka ett nytt medel att öfverreta lidelserna, underblåsa tanklös hätskhet och göra det svalg ännu djupare, som de med så lätt sinne gräfva mellan arbetare och arbetsgifvare.» En med de betraktelser, hvartill denna detaljfråga kan gifva anledning, analog betänklighet har i högsta domstolen af tvänne ledamöter uttalats vid granskningen af det för innevarande Riksdag framlagda förslaget till lag om skiljemän.

Vid en blick på det referat, som här lemnats, skall man lätt varseblifva ett antal andra icke oviktiga detaljfrågor, som förtjena noggrann pröfning, t. ex. den om kostnaden, icke därför att derifrån kan hemtas någon nämnvärd invändning mot sjelfva tanken, om den eljest finnes riktig, utan därför att den i sig inbegriper frågan: ersättning eller icke till förliknings- och skiljemän?

Utskottet erkänner sin lifliga sympati för de sträfvanden, som föranledt förliknings- och skiljenämnder såsom medel att lösa de mellan arbetare och arbetsgifvare uppstående tvistigheter. Men utskottet kan hvarken antaga, att det är af erfarenheten afgjordt, att statsmagten bör genom sin lagstiftning häri ingripa, icke heller förbise, huru i många hänseenden invecklad frågan blifver, när man lemnar frivillighetens grund. Denna grund har för sig den engelska erfarenhetens betydelsefulla vitnesbörd och mot densamma kan ingalunda åberopas någon enhällig mening i det land, der diskussionen om detta ämne torde hafva varit mest omfattande, nemligen Tyskland. Äfven der hafva betydande röster höjt sig för frivillighetsgrunden, ehuru det väl torde förhålla sig så, som dr. Hirsch säger, att »det ligger i den tyska naturen, att det gäller icke, som ej staten tryckt sitt sigill under» — att således folklynne och tradition der äro tvångsteoriernas bundsförvandter. Men till öfriga anledningar till tvekan i afseende å det ämne, hvarom utskottet i följd af hänvisningen till densamma af den väckta motionen har att yttra sig, kommer ytterligare att utskottet icke varit i tillfälle att underkasta frågan någon från faktiska omständigheter utgående pröfning *med hänsyn till svenska förhållanden*, hvilket dock företrädesvis skulle erfordras; och detta beror, som bekant, deraf att något material så godt som ej finnes till, som till ledning erbjuder inhemska erfarenheter eller i vårt land erkända behof och uttalade opinioner från deras sida, arbetsgifvares och arbetares, dem saken omedelbart och närmast rör. Välhar utskottet inhemtat, att »införandet af förlikningsdomstolar», som i femte punkten af det vid arbetaremötet i Örebro antagna »Program för Sveriges arbetareföreningar» nämnes, just skall hafva afsett åtgärder till förekommande eller biläggande af tvister mellan arbetare och arbetsgifvare. Men af detta enstaka och sväfvande uttalande, som ingenting innehåller om lagstiftningens uppgift i detta hänseende eller beträffande någon annan del af frågan, kan utskottet ingenting sluta om åsigterna hos dem, som representerades af nämnda möte. Och utskottet erinrar sig från de senare åren icke mer än ett exempel å en af arbetsgifvare och arbetare, med anledning af utbruten strike till biläggande af tvistigheterna utsedd förlikningsnämnd. Vid en lagstiftning i ämnet, såsom motionären påyrkar, blefve man hänvisad till stridiga teorier och en i väsentliga punkter omtvistad utländsk erfarenhet, åt hvilka dock i ett sådant fall som detta näppeligen torde få tillerkännas mer än betydelsen af jemförelsevis underordnade hjälpmedel, men ej den af hufvudsaklig eller till och med enda ledtråd. Visserligen har motionären förutsatt, att yttranden borde inhemtas af »arbetarnes fackföreningar och befintliga föreningar af arbetsgifvare»,

men utom det att de förra ännu äro en temligen ung och föga utvecklad organisation utan erkänd auktoritet att tala i Sveriges industriarbetarebefolknings namn, och att kooperativa sammanslutningar af de senare, med få undantag, som äro föga nämnvärda i jemförelse med dem i åtskilliga andra länder, icke existera, så torde väl i den sak, hvarom här är fråga, för närvarande gälla om så väl de ena som de andra, att de hafva så litet vare sig på teoretisk eller praktisk väg gjort sig förtrogna med frågan, att man ej skulle kunna tillerkänna deras utlåtanden, om sådana blefve afgifna, någon afgörande betydelse.

Att vid ett sådant de faktiska förhållandenas skick söka genom lagstiftning föregripa sakernas naturliga gång, som är det ur parternas öfvertygelse framgående frivilliga och fria bemödandet, det vore ett försök att bygga utan säker grund. Lagstiftningen kan under sådana förhållanden svårligen åstadkomma mer än en tom form, hvilkens verksamhet sedan skulle kunna vändas som vapen mot en i sig sjelf riktig tanke. På vårt land kan tillämpas hvad den förut citerade Ludwig-Wolf yttrar med hänsyn till vissa orter:

»Om på en ort i näringsidkarnes kretsar intet lifligt behof af öfverenskommelse och fred är för handen, antingen därför att öfver hufvud ännu ingen kamp mellan de båda parterna blifvit tänd, eller därför att de sjelfmördande verkningarna af en sådan kamp ännu ej för dem blifvit känbara eller fullt insedda, så skall blott under alldeles säregna förhållanden ett »Einigungsamt» blifva lifskraftigt. Men om i det allsidiga och lifligt kända behofvet af ro och fred jordmånen blifvit bearbetad och förberedd, då skall det allmänna erkännandet af detta institut komma af sig sjelf.»

Till sist vill utskottet anmärka, att om Riksdagen skulle vara benägen att hos Kongl. Maj:t begära ett lagförslag i ämnet, det icke torde finnas påkalladt, att Riksdagen meddelar några anvisningar rörande sättet för åstadkommande af den utredning, som borde föregå förslagets utarbetande. Och en hänvisning af den väckta frågan till Arbetareförsäkringskomitén skulle utskottet ej vilja förorda, alldenstund det icke synes lämpligt att genom utvidgande af komiténs redan nog omfattande uppdrag försena slutförandet af dess viktiga arbeten.

Utskottet föranlåtes sålunda att hemställa,

att motionen icke må af kammaren bifallas.

På utskottets vägnar:

AXEL KEY.